

QUÈ ÉS SER UN *TERRONE*?
L'INSULT ITALIÀ AMB CONNOTACIONS
RACISTES I CLASSISTES.

ACTIVITAT 1. COMUNICACIÓ I CULTURA

MARTA ORFILA FULLANA

Històricament, el nord i el sud d'Itàlia han tingut les seves diferències significatives. Es pot veure també una diversitat en la seva cultura, sent el nord més industrialitzat i universitari —ens trobem amb el triangle indústrial de Milà, Torí i Gènova, que va ser el primer lloc del país en industrialitzar-se en la segona meitat del segle XIX—.

Havent estat aquests mesos a la ciutat de Torí, he pogut veure com també es caracteritza per un ambient universitari, sobretot per la presència del Politécnic de Torino, facultat de gran rellevància en tot el territori italià, que junta molts estudiants de diverses parts de la península itàlica. Es tracta d'una ciutat molt ben estructurada amb edificis imponents, propis d'una tradició històrica més moderna, en comparació amb zones del sud on ens trobem amb construccions de gran antiguitat, com és el cas de Sicília.

El sud és una zona més d'influència mediterrània, amb ciutats com Nàpols que tenen una gran fama de caòtiques, desorganitzades, mafioses, etc.

Aquesta heterogènia entre les zones de la península ha influenciat en la creació d'estereotips del nord cap al sud, amb el classisme històric típic de la ciutat cap al camp.

Havent tingut una companya de pis de la Puglia, m'he trobat en la situació que altres companys l'anomenaven “*terrone*”, paraula que, sense un bona contextualització, sembla mancant de malícia i inclús una paraula sense sentit. Però quan ho cerques a Internet o t'ho explica un italià, comences a entendre què hi ha al darrere. Aquesta ha estat doncs la meva tasca d'antropòloga lingüista, com ho entèn Duranti (2000): “*los antropólogos lingüistas parten del presupuesto de que hay dimensiones del habla que solo pueden captarse si estudiamos lo que la gente hace realmente con el lenguaje, relacionando las palabras, los silencios y los gestos con el contexto en que se producen estos signos. Una consecuencia de esta postura programática ha sido el descubrimiento de las muchas formas en que el habla es acto social y, como tal, sujeto a las restricciones de la acción social.*” (Duranti, 2000:30). Tornaré a aquest concepte més endavant.

Havent-me informat, he pogut observar que es tracta d'una paraula que pot considerar-se tant classista com racista.

Anem a analitzar el primer significat. En aquest cas, es podria veure una referència al propietari de terrenys, un latifundista. En veiem exemples d'explicacions en la pàgina social *Reddit*, la qual té una funció de fòrum de preguntes i respostes. L'usuari *@Daughter_of_Dusk* ens diu que ““*Terrone*” es un insulto usado para llamar a los

sureños. Aunque podría traducirse literalmente como "gente de la tierra", está más cerca de "campesino". Implica que la gente del sur es ignorante. Se puede usar en broma, pero necesitas conocer bien a la otra persona". (@Daughter_of_Dusk, 2024). Per tant, es podria veure com en aquest cas, es tracta d'una forma despectiva a una persona que treballa amb la terra (anomenats *campagnoli* o *agricoltori*, d'un mode no pejoratiu).

És important concebre aquesta paraula com a part d'un teixit social, i de la representació individual o col·lectiva de móns possibles o reals, com interpretaria Duranti (2000). És el mateix autor que ens diu que s'han d'aborar "*de manera innovadora algunos de los temas y asuntos que constituyen el núcleo de la investigación antropológica, como las políticas de la representación, la constitución de la autoridad, la legitimación del poder y de las bases culturales del racismo y del conflicto étnico, el proceso de socialización, la construcción cultural de la persona (o del individuo), las políticas de la emoción, la relación entre la acción ritual y las formas de control social, el dominio específico del conocimiento y la cognición, el hecho artístico y las políticas de consumo estético, el contacto cultural y el cambio social*" (Duranti, 2000:22). Aquesta construcció cultural de la persona i del grup està marcat per la seva relació amb el treball agrícola.

Al *Grande dizionario della lingua italiana* de Salvatore Battaglia, es veu una definició que correspondria a aquest significat: "*Ant. Proprietario terriero, latifondista*" ("Battaglia; s.d.:962"); així com un exemple de le *Lettere al Magliabechi*, de l'erudit bibliotecari Antonio Magliabechi: "*Lettere al Magliabechi, CXXXIV-II-1277: Quattro settimane sono scrissi a Vostra Signoria illustrissima e l'informai del brutto tiro che ci fanno questi signori teroni di volerci scacciare dal partito delle galere, contro ogni equità e giustizia, già che ho lavorato tant'anni per terminarlo, e ora che vedano il negozio buono, lo vogliono per loro*" ("Battaglia; s.d.:962"). ["[Fa] quatre setmanes he escrit a la Vostra Senyoria Il·lustríssima i el vaig informar de la mala jugada que ens estan fent aquests senyores terroni de voler-nos treure de la festa de les presons, contra tota quitat i justícia, ja que he treballat tants anys per acabar-ho, i ara que veuen el bon negoci, el volen per a ells"].

Però en aquesta mateixa pàgina del *Grande dizionario* se veuen altres definicions interessants de caire racista, en sentit generalitzador dels habitants del sud, més que classista: "***Terrònia***. *sf. Spreg. Scherz. Italia meridionale*" (Battaglia; s.d.:962). Com defensa Colín (2005), "*usa recursos morfológicos y sintagmáticos que reflejan la*

descalificación de un sujeto, una acción, o de un objeto” (Colín, 2005:34), i aquest és el cas d’aquesta paraula, que ha derivat a substantiu, no quedant-se sols en adjectiu.

Ens trobem, de fet, una notícia de fa vint anys, on un jove, de nom Manuel, va recórrer al jutge de pau a Roma per denunciar un company que l’anomenava *terrone*, així com també “*in alcuni casi rincarava la dose, definendolo di volta in volta «africano», «negro», «extracomunitario» o «albanese»*” (Corriere della Sera, 2005) [en alguns casos augmentava la dosi, definint-lo periòdicament volta «africà», «negre», «extracomunitari» o «albanès»]. Luigi, el company de classe “che salutandolo a scuola si divertiva a sottolineare ad alta voce la sua origine meridionale” (Corriere della Sera, 2005) [que, saludant-lo a l’escola, es divertia ressaltant en veu alta el seu origen meridional], va haver de pagar 1.000 euros d’indemnització al seu company Manuel.

Aquest episodi és una exemplificació de les paraules de Judith Butler (2007), que ens esmenta que “*cuando se le pone un nombre injurioso a una persona, ésta queda disminuida y despreciada. Pero el nombre contiene otra posibilidad: cuando una persona recibe un insulto, es decir cuando le ponen un nombre insultante, esa persona, paradójicamente, recibe también cierta posibilidad de existencia social, iniciada en una vida temporal del lenguaje que excede los propósitos que animan el gesto del insulto*” (Butler, 2007:2). En dit cas, Manuel va rebre aquests insults, situant-lo en un pla d’existència social de persona immigrant, “forana”, “impròpia del país”, en un parlar racista, que Butler també identifica com a “assalt verbal”, referint-se a que l’efecte de la injúria racial és “com rebre una bofetada en la cara, la injúria és instantània. Algunes formes d’injúria racial també “*produceixen síntomas físicos que paralizan temporalment a la víctima*”” (Butler, 2007:3). Però l’ús del llenguatge també té un altre paper important en aquest cas, ja que la paga d’indemnització de Luigi no és solament una lecció per l’acte en sí, sinó també per la resolució d’aquesta decisió judicial, la notificació a l’alumne que ha d’indemnitzar el seu company. L’acte del llenguatge (en aquest cas, les repetides injúries a Manuel) té conseqüències, com esmenta Butler (2007), ja que és allò “que causamos, tanto el acto como sus consecuencias” (Butler, 2007:4).

Com esmenta Duranti en referència a Franz Boas, “*no se podía entender realmente otra cultura sin tener un acceso directo a su lengua*” (Duranti, 2000:85). Per això mateix he estat analitzant les paraules tant d’un genovès com una pugliesa –*terrone*— sobre això.

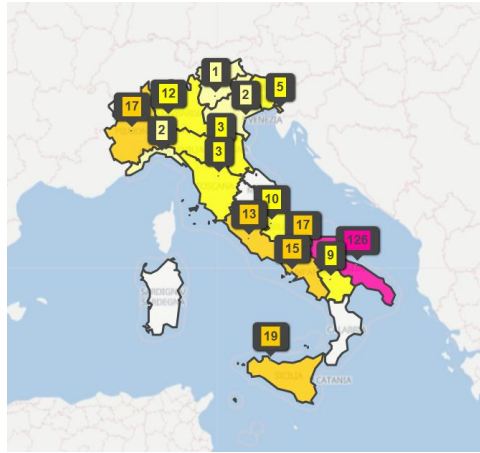
El genovès és el meu professor d'italià, Luca, ell habita a Mèxic i molts cops parlem de la vida i cultura italiana que tant em fascina. Alguns cops hem parlat sobre quines són les zones que val la pena visitar i quines no, tot, òbviament, des de la seva opinió.

Ell no té gaire estima a la gent del Sud, sobretot la napolitana. Alguns cops n'hem discutit, de les diferències sud i nord i també hem parlat sobre els *terroni*, que ell defineix com a “gent de merda, antipàtica, que va al nord i no respecten les nostres costums”, és més, diu que “abans [que venissin ells] no es tancaven les portes de les cases” i que han estat ells els primers a “drogar-se, fumar massa, robar, etc.”. També m’ha explicat que van començar a haver-hi més enfrontaments o racisme a partir de la migració dels italians meridionals cap al nord, per la cerca de treball i noves oportunitats en els sectors industrials ja esmentats a l’inici del treball. Per tant, es clarifica una

Segons ell, són inferiors tant en economia, com en salut pública, com en cultura; inclús deixa veure que són moralment inferiors: “Ningú de Milà mata la seva dona”. El Luca diu que els *terrone* no segueixen els codis de colors propis de la vestimenta. És més, esmentà que “*grigio e marrone, perfetto terrone*” [gris i marró, perfecte *terrone*], en referència a que aquesta combinació de colors no és pròpia de bon gust. Aquesta generalització no és la única que fa, i no sols en referència als colors, com s’ha pogut veure anteriorment. S’observa com en aquest cas fa ús de la ironia o el joc de rimes per a definir els meridionals, seguint un dels models que exposa Colín (2005) sobre l’insult, que “*presenta la forma de una predicación cualitativa en función apelativa, pero puede también hacer uso de recursos como la ironía y la metáfora, y mantiene interrelaciones de semejanza que se expresa en una polisemia radial*” (Colín, 2005:34); aquesta unitat fraseològica és també una altra referència a l’anàlisi de la mateixa autora: “*desde el punto de vista sintáctico sus series derivativas incluyen unidades fraseológicas que presentan diferente fijación en su estructura*” (Colín, 2005:34).

Pel que fa a la companya de pis de la Puglia, a casa s’ha d’enfrontar amb aquestes mofes per part d’altres companys, que són insults indirectes cap a la seva educació o manera de fer i entendre les coses. També és el cas del seu llinatge —“Fasciano”— que ja és entès pels altres com un llinatge del Sud [1] i ja és directament anomenada així. Això és el que va passar quan ella va comentar que havia de “*buttare la spazzatura*” en comptes de “*portare giù la spazzatura*”, quan altres dos companys d’origen polonès i menorquí li van dir que no sabia parlar bé l’italià. Les dues oracions volen dir la mateixa cosa, “tirar la brossa”, però només la manera de dir-ho ja fa que es vegi un conflicte en la forma de

parlar entre sud i nord. Cal dir que els dos altres companys parlen amb accent torinès i no pas pugliès.

[1] Mapa dels cognoms italians. Es veu com el llinatge es difon per la península i també a Sicília però continua sent un cognom que té més nombrositat a la Puglia.

Aquest exemple de diversitat de parla és important per als antropòlegs lingüístics, que defensen que “*la homogeneidad es una idealización habitual (aunque de ninguna forma universal) en la ciencia: la investigación empieza con el presupuesto de orden y uniformidad*” (Duranti, 2000:110). Amb aquesta burla sobre com se diu “tirar la brossa”, ja podem veure una situació de superioritat moral dels italians i/o ciutadans del nord, que no fan un exercici de respecte i comprensió cap a altres –o pot ser sigui la excepció amb els meridionals—. Si s’analitzés la reacció dels altres companys, s’observaria com, fent referència a Butler (2007), “*el habla no sólo refleja una relación de dominación social; el habla actúa la dominación, se convierte en el vehículo a través del cual se restituye esa estructura social*” (Butler, 2007:9). Duranti (2000) defensa el contrari: “l’heteroglòssia de qualsevol comunitat de parla s’ha de reconèixer, així com la seva natura canviant” (Duranti, 2000:118).

Què els respòn la companya de pis? Que els del nord són uns *polentoni*, en referència a la *polenta*, un plat tradicional italià que es menja molt al nord, i que la mateixa gent del nord té més diners, sí, però més corrupció i afers mafiosos amagats. Una resposta a l’insult que també és una injúria. Però, com després ho comento amb ella, quin poder té aquesta resposta, si és el nord que domina l’economia, i la política sempre l’afavoreix en línies administratives i judicials? És l’eterna guerra de privilegiats contra no privilegiats, que no es resol amb una indemnització de 1.000 euros, sinó amb poder raonar i entendre com l’ús de la llengua és rellevant per a acabar amb aquesta desigualtat i prejudicis.

BIBLIOGRAFIA.

[@Daughter_of_Dusk] A: [@Fill_Great] *Terrone & Testone* [Reddit].
https://www.reddit.com/r/Italian/comments/1btwmdf/comment/kxpbzqd/?utm_source=share&utm_medium=web3x&utm_name=web3xcss&utm_term=1&utm_content=share_button

Butler, J. "Sobre la vulnerabilidad lingüística". En: *Feminaria*, 2007. p.1-30.

Colín Rodea, M. "Modelo interpretativo para el estudio del insulto". En: *Estudios de lingüística aplicada*, N°. 41, 2005.

Corriere della Serra (20 d'abril, 2005). *Lo chiamavano terrone, sarà riascito*
https://www.corriere.it/Primo Piano/Cronache/2005/04_Aprile/19/terrone.shtml

Duranti, A. "El ámbito de la antropología lingüística". En: *Duranti, Alessandro. Antropología lingüística*. p. 19-46. Madrid : Cambridge University Press, 2000.

Duranti, A. "Diversidad lingüística". En: *Duranti, Alessandro. Antropología lingüística*. p. 83-124. Madrid : Cambridge University Press, 2000.

Salvatore Battaglia (s.d.), *Grande dizionario della lingua italiana*, XX, Torino.